

TOMO SODEIKOS NIHILIZMAS

Rita Šerpytytė

Vilniaus universiteto

Religijos studijų ir tyrimų centras

Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius

El. paštas: rita.serpytyte@rstc.vu.lt

Straipsnyje analizuojamas vieno iškiliausių ir originaliausių Lietuvos dabarties filosofų – Tomo Sodeikos – mąstymas. Keliamas klausimas, kas sudaro šio filosofo mąstymo ir vietos Lietuvos filosofiniame kraštovaizdyje ypatingumą. Parodoma, kaip tikrovė tampa Tomo Sodeikos tekstų pamatine, gal net vienintele „tema“. Interpretuojant Tomo Sodeikos tekstus, atskleidžiamas jų aptinkamas pamatinis teksto ir tikrovės nebendramatiškumas bei tikrovės nihilistinis pobūdis.

Pagrindiniai žodžiai: Tomas Sodeika, mąstymas, tikrovė, tekstas, nihilizmas.

Bandant aptarti Tomo Sodeikos mąstymo ypatumus, jo buvimo filosofijoje būdą, nejučia atmintyje iškyla vienas epizodas. Netrukus po to, kai lietuviškai pasirodė viena iš George Steinerio knygų, rodosi, „Tikrosios esatys“, – o tai buvo dar 1998-aisiais, – kaip ir buvo įprasta tuo metu, knyga buvo pristatoma ALF'o namuose. Tarp pranešėjų buvome mes su Tomu Sodeika ir dar pora Lietuvos *intelektualų*, filosofų. Prisimenu tą daugeliui nelabai suprantamą iškilmingumą, su kuriuo Tomas Sodeika tada aptarė G. Steinerio knygos pasirodymo lietuviškai faktą. Kalbėtojas bandė įteigti auditorijai G. Steinerio mąstymo ypatingumą, jo kaip dabarties mąstytojo išskirtinumą, tą ypatingą santykį su *tikrove*, kurį užčiuopia, aptinka Steinerio mąstymas. Ir, matyt, sekdamas pačiu Steineriu, panaudojusiu *tikrovės* „argumentą“ aptariant Heideggerio būties mąstymą kitoje jo knygoje (beje, ir pavadintoje *Heideggeris*), ir norėdamas parodyti, pademonstruoti skirtumą tarp *tikrųjų esaičių* – būtiškosios *tikrovės*, esamybės ir jos

išsakymo (ne)galimybės – Tomas Sodeika įjungė atsineštą magnetofoną ir, kaip sakoma, „paleido“ muziką. Muzikos tikrovė, pati jos *reali esatis* turėjo ne tik nurodyti jos skirtumą nuo pastangos atsakyti į klausimą „kas yra muzika?“, tai yra nuo pastangos padaryti ją teoriškai išsakomą. Tai padaryti muzikos realybė turėjo ypatingu būdu. Mat kūrinys, kurį tada auditorijai buvo parinkęs Tomas Sodeika, pasirodė esąs ne bet koks. Tai yra – muzikai kaip tikrovės įkūnytojai priskirtą „vaidmenį“ čia turėjo „suvaidinti“ tam tikras muzikos kūrinys. Kaip paslaugiai priminė performanso autorius, tas panaudotasis kūrinys buvęs – F. Schubert, Streichquintett C-dur. Op. posth.1, D. 956 (antra dalis – *Adagio*). Jame „esminę“ vietą užėmė pauzės – pakankamai „ilgi“ ir dažni *tylos* „intarpai“.

Gerai prisimenu ir tą „efektą“, kurį padarė auditorijai šis Tomo Sodeikos muzikinis „triukas“. Beje, esu tikra, kad ir ne vienas iš skaitytojų tokį ar panašų Sodeikos panaudotą kinikų (cinikų) argumentą – triuką – yra *regėję*. Tačiau tada, vos nutilus

muzikai, vienas iš prelegentų filosofų, gal reikėtų sakyti – „Filosofas“, – netikėtai pakilo iš savo vietos tribūnoje ir, šnipštelėjęs man į ausį „Ką jis su mumis padarė?“, desperatiškai pasišalino iš auditorijos. Aš dar spėjau jam pavymui perklausti – kaip tai? Su kuo – su mumis? „Su mumis, su Platonu ir visais kitais“, – atsakymas mano ausyse nuskambėjo sinchroniškai durų užvėrimui.

Iš tiesų – ką *jis* su mumis padarė? Kuo paremtas toks Tomo Sodeikos buvimo filosofijoje „efektyvumas“? Koks jo santykis su tuo, ką mes visi vadiname tuo pačiu graikišku žodžiu – filosofija?

Turiu prisipažinti, kad „efektas“, perskaičius daugumą Tomo Sodeikos filosofinių tekstų, yra panašus, netgi identiškas, žodžiu, tas pats, kaip ką tik nurodytoje „tikroviškoje“ situacijoje išgautasis „efektas“. Tad dabar klausimas „ką jis su mumis padarė?“ jau gali būti adresuojamas visam „moksliniam“ Tomo Sodeikos tekstų korpusui.

Tomo Sodeikos filosofiniame *Itinerarium'e* aptinkame (gal reikėtų sakyti – sutinkame) keletą filosofinių personažų, kuriuos reikėtų laikyti ne jo tyrinėjimo objektu, o veikia bendrakeleiviais. Tai Sørenas Kierkegaardas ir Jenos laikotarpio vokiečių romantikai, Edmundas Husserlis ir Emmanuelis Levinas, Franzas Rozenzveigas ir Martinas Buberis, Martinas Heideggeris ir Jacques'as Derrida, krikščioniškieji mistikai, Dykumos Tėvai ir šv. Bonaventūra. Kas lemia tokio mąstytojų rato įtraukimą į bendrakeleivių sąrašą? Ko gero tai, ką vienas ryškesnių dabarties filosofijos tyrinėtojų Johnas Caputo yra įvardijęs priklausomybe „radikalijai hermeneutikai“, kurią supranta kaip pastangą „būti ištikimam pirmąpradžiam gyvenimo

sunkumui ir neišduoti jo metafizika“¹. Tad sugrąžinti gyvenimą prie to, ką Johnas Caputo vadina „pirmąpradžiu jo sunkumu“, atstatyti, restauruoti to „sunkumo“ patirtį yra judesys, kuris, sakyčiau, yra bandomas atlikti ir Tomo Sodeikos filosofijoje. Čia neturėtų gluminti žodžių junginys „gyvenimo sunkumas“ – Caputo šia išraiška įvardija maždaug tai, ką Tomas Sodeika nepaliauja vadinęs *tikrove*.

Tačiau kaip *tikrovė* – tiksliau – *tikrovė* – tampa Tomo Sodeikos tekstų „pamatinė“, gal net vienintelė „tema“?

Į šį rizikingai suformuluotą klausimą neįmanoma atsakyti kitaip, nei bandant nueiti vieną kitą, kad ir nedidelę atkarpą to *Itinerarium*, kurį nueina ir pats Tomas Sodeika sykiu su minėtaisiais savo bendrakeleiviais.

Viename iš Tomo Sodeikos tekstų – *Ivade* į Søreną Kierkegaardą *Baimę ir drebėjimą* – skaitome Kierkegaardą *Dienoraščio* citatą:

Aš toks laimingas, kad galėjau išklaudyti Schellingo paskaitą, neapsakomai laimingas. Kaip ilgai dūsavau ir kaip ilgai mano mintys dūsavo manyje; kai jis, kalbėdamas apie filosofijos ir tikrovės santykį, ištarė žodį „tikrovė“, minties vaisius iš džiauugsmo šoktelėjo manyje, tarsi Elzbietos iščiose. Aš atsi-menu beveik kiekvieną žodį, kurį jis nuo tos akimirkos pasakė. Turbūt čia pagaliau ateis aiškumas. Šis vienintelis žodis, kuris priminė man visas mano filosofines kančias.²

¹ John D. Caputo. *Radical hermeneutics. Repetition. Deconstruction and the Hermeneutic Project*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1987, p. 1.

² S. Kierkegaard. *Gesammelte Werke*. Die Tagebücher. Bd. I. – S. 273. Cit iš T. Sodeika. „Apie Søreną Kierkegaardą, jo baimę ir drebėjimą“. In: S. Kierkegaard. *Baimė ir drebėjimas*. Vilnius: Aidai, 1995, p. 29.

Surizikuosiu pasakyti, kad nesunkiai galiu įsivaizduoti po šiais žodžiais pasirašant ir patį Tomą Sodeiką.

Būtent Kierkegaardo asmuo ir jo filosofija atrodo labiausiai provokuojantys Tomą Sodeiką leisti į to, kas *tikra*, ir to, kas *netikra*, kas *tekste* „netampa“ *tikrove*, o tėra tik *galimybė*, kas telieka *fikcija*, *iliuzija*, apmąstymą. To apmąstymo rezultatas – tekstas – ima mirgėti perskyrų sistemas atitinkančiomis binarinėmis opozicijomis, kurios kyla ne vien iš paties mąstymo *logos*, o yra įgalinamos tos užtekstinės, „muzikinės“ „plotmės“, kurią Sodeika ir vadina *tikrove*.

„Paprastai knygos titulinis puslapis būna tarsi vartai, pro kuriuos, iš *tikros* tikrovės patenkame į *netikrą*, literatūrinę „tikrovę“. Šiapus vartų plyti *tikras* pasaulis, anapus – „poeto egzistencijos“ valdos, jo atminties ir vaizduotės produktas, literatūrinė fikcija. Bet kai pradėję skaityti knygą, t. y. įėję pro knygos titulinio puslapio vartus ir atsidūrę fiktyvioje, literatūrinėje „tikrovėje“ paklausiamo: „o kas šitai parašė?“, vėl sugrįžtame į *tikrą* tikrovę ir joje atrandame *tikrą* autorių, t. y. žmogų, kurio ranka išvedžiojo raides ir sudėjo žodžius.“³

Ši grakščiai išsakyta chrestomatinė tiesa Tomui Sodeikai, kalbančiam apie Kierkegaardą, tampa nuolatinio priminimu, kad už teksto „tikrovės“ turėtų būti *tikras* autorius, tačiau „poeto egzistencija“ kaip tik ir yra tokia, kuriai gresia atsidūrimas *tikrovės* nuošalėje, gresia pačiam *būti* netikram, pačiam tapti savo sukurtų tekstų personažu.

Būtent Kierkegaardo skaitymas padeda Tomui Sodeikai aiškiai ir paprastai, tačiau

sykiu įsakmiai ir griežtai suformuluoti „perskyrą“ tarp to, ką galime įvardyti „kalbėjimu *apie* tikrovę“, ir „*dalyvavimo* tikrovėje“. „Žodis „tikrovė“ ir *tikrovė* – tai visai skirtingi dalykai“⁴, – sako Tomas Sodeika apie Kierkegaardo filosofiją. Kaip ne syki pademonstruojama Tomo Sodeikos tekstuose, šio skirtumo nepaisymas kiekvienam „autoriui“ grasina pačiam tapti savo pastangų „sugriebti“ tikrovę karikatūra.

Sykiu su Kierkegaardu Tomas Sodeika klausia – ar apskritai tikrovė gali tapti filosofijos tema? „[...] juk jei filosofas *mąsto*, ir jei mąstymas yra įmanomas tik laikantis nesuinteresuoto teoretiko pozicijos, kuri [...] paverčia tikrovę galimybe, tai išėina, kad filosofija turi reikalą tik su galimybe, o ne su tikrove.“⁵

Netgi ir atradę priešstatą abstrakčiam mąstytojui – (suiruotą) egzistuojantį mąstytoją – tikrovės „problemos“ neišspręsimė. Priešingai – ji tik kaip atviras paradoksas apsinuogins loginėje plotmėje. Tačiau paradoksas kaip loginės sferos dalykas dar bus tai, ką galima aptikti teksto plotmėje, kurią Tomas Sodeika, turėdamas galvoje teksto ribotumą išreikšti tikrovę, vadina „teksto plokštuma“. Tačiau aistrą – kierkegardiškaį įvardytą šuolį į tikrovę – t. y. patį dalyvavimą tikrovėje išreikšti tekstu, pasirodo, yra visiškai neįmanomas dalykas. Postuluodamas aistros kaip tikrovės nebendramatiškumą tekstinei plotmei, Tomas Sodeika ima plėtoti jam pačiam labai svarbią, netgi kankinamą temą – „egzistuojančio mąstytojo“, o gal tiksliau – „egzistuojančio rašytojo“ temą:

⁴ *Ten pat*, p. 30.

⁵ T. Sodeika. „Tekstas ir tikrovė. Sørenio Kierkegaardo pamokos“. In: *Darbai ir dienos*. 2001, Nr. 27, p. 290.

³ *Ten pat*, p. 21.

Nors ir supratę „aistringą“ dalyvavimo tikrovėje svarbą ir suvokę, jog būtent tekstas yra didžiausias šio dalyvavimo konkurentas, vis dėlto vėl grįžtame prie teksto, išreiškiančio tam tikrą grynuoju mąstymu, bet ne aistra suvokiamą visuotinybę, t. y. tik galimybę, bet ne tikrovę.⁶

Tačiau neskubėkime palaikyti rezignacija šio prisipažinimo, kuris straipsnyje apie Kierkegaardą formuluojamas kaip „tyrinėjimo“ išvada. Netgi jei tai skamba rezignaciškai, – tai toks nusivylimas, kuris verčia ne anuliuoti tekstų „produkavimo“, o pačiame tekste ieškoti nuorodų į *tikrovę*. Tomui Sodeikai tai reiškia kinikų argumento „įjungimą“, įkomponavimą į tekstą, arba toki paties teksto komponavimą, kad kinikų „argumentas“ imtų veikti.

Tad – kaip veikia šis kinikų „argumentas“ Tomo Sodeikos tekstuose? Koks judesys atliekamas tekste, kad jo skaitytojas vis dėlto išgirsta „paleidžiamą“ muziką? Kokia to *tikrovę* nurodančio (filosofinio) judesio pati prigimtis?

Mintis vėl krypsta link Tomo Sodeikos filosofinių bendrakeleivių. Šiuo atveju būtent Romantizmo autoriai – Jenos laikotarpio vokiečių romantikai – gali padėti atsakyti į mūsų iškeltą klausimą. Romantinės ironijos – to specifinio filosofinio judesio – interpretacija Tomo Sodeikos tekstuose atskleidžia ir paties „interpretatoriaus“ – teksto autoriaus – atliekamo judesio pobūdį. Romantikų tekstuose Tomą Sodeiką visų pirma domina juose atpažįstamas dvigubas tikrovės „fikcionalizavimo“ ir fikcijos „sutikrovimo“ judesys. Kaip tik tokio – dvigubo – Romantikų literatūrinės mistifikacijos judesio pobūdžio

apnuoginimas ryškiai signalizuoja *tikrovės* nebendramatiškumą tekstinei plotmei. Paradoksiškas tikrovės tapimas „fikcija“, o „fikcijos“ – tikrove Sodeikos tekstuose pristatomas kaip galintis atverti *skirtumą* tarp fikcijos ir tikrovės. Aptardamas Schlegelio romantinės ironijos „sampratą“ – „transcendentalinę bufonadą“, – Tomas Sodeika daro išvadą, kad

[...] autoironiškas, save parodijuojantis stilius – yra romantinė ironijos forma, kuria išreiškiamas tekstu virtusios „tikrovės“ sąlygiškumas ir netikroviškumas ir kartu ši tikrovė panaikinama, vėl sugražinus ją į pirmąją neišreikštinę, iki-tekstinę neapibrėžtos vidujybės būklę. Griebdamasis „transcendentalinės bufonados“ ir pokštaudamas, romantikas atlieka dvigubą konstrukcijos ir dekonstrukcijos judesį: įaudžia tikrovę į tekstą, paversdamas ją „tikrove“, ir sykiu parodo iliuzinį šios „tikrovės“ pobūdį.⁷

Romantinė ironija arba „transcendentalinė bufonada“ Tomą Sodeiką domina ne vien kaip ypatingas Romantizmo autorių tekstų bruožas, bet ir kaip tam tikra prasme ambivalentiško santykio tarp teksto ir tikrovės universali išraiška. Nes būtent šiuo pokštu (*Witz*) „netiesiogiai išreiškiamą“ tai, kas gali būti jaučiama ar nujaučiama, bet negali išsitekti jokiam tekste“⁸.

Būtent tos jokiam tekste neišsitenkančios tikrovės tekstinis pagavimas kaip nuojautos, tikrovės, kuri pasirodo netiesiogiai („netiesiogiai išreiškiamą“) orientyras susieja tarpusavyje daugelį Tomo Sodeikos tekstų ir labai skirtingus jo bendrakeleivius.

Ar šiuo – *tikrovės* – mąstymo „rakursu“ žvelgiant į Tomo Sodeikos *tekstus* – straips-

⁶ *Ten pat*, p. 295.

⁷ *Ten pat*, p. 283.

⁸ *Ten pat*, p. 285.

nius, išverstų knygų įvadus ar tiesiog įvadus, „pristatančius“ tam tikrus autorius – galima atpažinti kokią nors hierarchiją, tvarką, o gal net sistemą? Skubotai į tą klausimą atsakyti yra ganėtinai sunku. Aišku viena – visuose savo *tekstuose* Tomas Sodeika lieka neabejingas *tikrovei*.

Štai pakankamai nesename straipsnyje „Ką Emmanuelis Levinas veikia Husserlio „mokykloje“?“, atsakydamas į pačiu pavadinimu išsikeltą klausimą, Tomas Sodeika nedviprasmiškai parodo, kad jam ypač imponuoja Levino bandymas juslinei tikrovei suteikti savaiminę, „teksto „nemedijuotą“ prasmę“⁹.

Tad Levino artumo kaip „reikšmės per save pačią“ apibrėžtis, Tomo Sodeikos manymu, yra tokios pačios rūšies charakteristika, kokią Husserlis taiko *fenomenui* apibūdinti. Pačiam Tomui Sodeikai tos Husserlio ir Levino pastangos yra tam tikra prasme vienuarūšės – tai teksto plotmę pranokstančios pastangos nurodyti ar net parodyti *tikrovę*. Teorinę pastangą – *galvosūkį* – supriešindamas su *mįsle*, Tomas Sodeika į leviniškąją *mįslę* žvelgia kaip į *slėpinį*, kuris „pasireiškia nepasireikšdamas“ ir todėl „gali būti tik *užčiuopiamas*, nesistengiant nieko „pamatyti“¹⁰.

Tokį Tomo Sodeikos „suinteresuotumą“ *tikrove* galima aptikti visuose jo tekstuose. Tačiau iš jų šia prasme išsiskiria vienas tekstas – straipsnis „Miesto metafizika: Dykumos Tėvų profenomenas arba tobulo tylėjimo pamokos“¹¹. Išsiskiria savo

„autokomentatorišku“ pobūdžiu, galbūt leisiančiu mums, pasitelkiant patį autorių, atsakyti į klausimą apie radikalią *tikrovės* viršenybę *teksto* atžvilgiu. Turiu prisipažinti, kad šis Tomo Sodeikos straipsnis, nors parašytas kur kas anksčiau, į mano rankas pakliuvo visai neseniai – gerokai „po to“, kai mano pačios tekstas apie Tomo Sodeikos filosofiją jau buvo (beveik) parašytas. Tačiau kad ir kaip būtų, būtent tame „savi-komentatoriškame“, „autobiografiniame“ jo tekste radau autoriaus pa(si)aiškinimą dėl to, ką, prisimenant pradžioje papasakotą epizodą, būtų galima įvardyti „tuo, ką jis su mumis padarė“ ir kas, manyčiau, yra susiję su Tomo Sodeikos veikimo Lietuvos filosofinėje terpėje „efektyvumu“. Tame straipsnyje jo autorius fiksuoja „momentą“, kai filosofinis *tekstas*, „pagamintas“ laikantis koherentiškumo reikalavimo, kurį įgalina vakarietiškam mąstymui įprasti „doktrininio“ mąstymo principai – tapatybės, neprieštaravimo, trečio negalimumo bei pakankamo pagrindo – principai ima demonstruoti tam tikrą savo neįgalumą *tikrovės* atžvilgiu. Būtent įsiskaitymas į Dykumos Tėvų posakius vertė klausti:

[...] ar tikrai Dykumos Tėvų įžvalgos tėra netobula, nebrandi krikščionybės forma, kuri vėliau buvo patobulinta ir išplėtota? o gal tai, ką mes esame linkę laikyti šių tekstų netobulumu, iš tikrųjų yra savita ir tam tikram turiniui išreikšti tobula ir vienintelė įmanoma forma? Ir dar: gal, susisteminę Tėvų posakius, pavertę juos sisteminę doktrina, ne tik neperteiksime jų turinio geriau, bet dargi tą turinį prarasime? Kitaip sakant: ar, atrodytų, proginių, dažnai vienas su kitu nesuderinamų „posakių“ forma neturi tam

⁹ T. Sodeika. „Ką Emmanuelis Levinas veikia Husserlio „mokykloje“?“ In: *Logos*. 2005, Nr. 40, p. 146.

¹⁰ *Ten pat*, p. 147.

¹¹ T. Sodeika. „Miesto metafizika: Dykumos Tėvų profenomenas arba tobulo tylėjimo

pamokos“. In: *Religija ir kultūra*. 2008, t. 5 (2). 2009, p. 68.

tikrų pranašumų prieš logikos požiūriu nepriekaištingą mokyklinę doktriną?¹²

Tad Dykumos Tėvų posakiai kaip niekas kitas vertė Tomą Sodeiką abejoti „sisteminu“ kalbėjimu, kurio savotiškais įkaitais tampama gaminant filosofinius tekstus. Svarbiausia Tomo Sodeikos įžvalga ir „tezė“, susidūrus su Dykumos Tėvų mąstymu – ta savita gyvenimo praktika, kuri savyje telkia ir neįprastą „teoriją“, – būtų, matyt, ši:

kai susikaupę skaitome ar rašome, mes nebepastebime, kas dedasi aplink mus ir mumyse pačiuose, mes pamirštame save, pamirštame savo tikrovę, o šitaip save pamiršę, mes liaujamės būti *čia ir dabar*, t. y. iš esmės tampame netikri. Visa mūsų esybė persikelia į fiktyvų, virtualų, „knyginį“ pasaulį. Kai klaidžiojame siužeto peripetijų labirinte arba kai leidžiamės užliūliuojami ritmo bei rimo, arba kai stengiamės išpauzinti išradingos argumentacijos gijas, mūsų nėra ten, kur *esame*, ir mes esame ten, kur mūsų *nėra*. Įdėmiai skaitydami ar rašydami, atsiduriame kitame laike ir kitoje erdvėje, ir imame gyventi kitą gyvenimą, nieko bendra neturintį su *tikra* tikrove.¹³

Tad esame tam tikro paradokso aki-vaizdoje – tekstas ima demonstruoti savo nebendramatiškumą *tikrovei*, tačiau toks teksto patyrimas įmanomas tam, kuris, Tomo Sodeikos žodžiais, „daug laiko praleido su knyga rankose“¹⁴. Tomas Sodeika sykiu su visais savo tekstų bendrakeleiviais nepaliauja rodęs kryptį ir „kvietęs“ sugrįžti – „iš virtualios, iliuzinės, teksto autoriaus iškerėtos „tikrovės“¹⁵ į *tikrovę*.

Maža to – ir pati *tikrovė* Tomo Sodeikos tekstuose visada rašoma „italiku“. Tai „reiš-

kia“, tai nurodo, kad ji (tikrovė) niekada nepasirodo „turiningai“ – teksto plotmėje; ji pasirodo ne tik netiesiogiai, ji, tikrovė, pasirodo kaip niekas / Niekis. Netiesiogiai į *tikrovę* nukreipiantis judesys yra ne vien teksto turinio dimensiją anihiliuojantis judesys, jis yra toks veiksmas, toks *actus*, kuris pačią tikrovę „atpažįsta“ kaip Niekį.

Tačiau ar „pakankama“ tokį radikalų *tikrovės* „išjungimą“ iš teksto mechanizmo ir jos supriešinimą su tekstiškąja plotme „išreikšti“ italiku? Ar perskyrų grandinės galimybė – tikrovė, fikcija – tikrovė, iliuzija – tikrovė, t. y. „tikrovė“ – tikrovė galutinę „ribą“ tekste ženklina perskyra *tikrovė – tikrovė?* Kaip tekste „pavaizduoti“ sąvoką, pretenduojančią neb būti *sąvoka*, arba – būti sąvoka-ne-sąvoka, t. y. tokia sąvoka, kuri neigtų savo tik-sąvokiškumą ir teigtų savo neapribotumą *turiniu*, nebendramatiškumą su tekstine plotme? Kaip „pavaizduoti“ tą Tomo Sodeikos nuolat primenamą tikrą tikrovę, *tikrovę*, kad jos vėl nepasiglemžtų „turiningasis“ tekstas?

Galima tarti, kad Martinas Heideggeris, mąstydamas Būtį, ieškodamas kitos nei metafizinės prieigos prie būties, apčiuopė panašų „neatitikimą“, „neadekvatumą“, kokį Tomas Sodeika fiksuoja radikalizuodamas perskyrą *tikrovė-tikrovė*. Tačiau Heideggeris priėjo kitokią „tekstinę“ ribą – jo „mąstantis“ ir „pranokstantis“ žvilgsnis „būtį“ gali rašyti tik šitaip: *būtis*. Šis kryžminis / kryžiumi perbraukimas visų pirma atmeta, Heideggerio žodžiais, neišgyvendinamą įprotį „būtį“ vaizduotis kaip stovinčią priešais, kaip savi-stovią ir tik kartkartėmis prieinamą žmogui¹⁶.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ M. Heidegger. *Zur Seinsfrage*. Frankfurt a. Main: Vittorio Klostermann, 1977, S. 30–31.

Ar negalėtų Tomas Sodeika „pasinaudoti“ šiuo Heideggerio „atradimu“, – užuot rašęs *tikrovė*, imtų rašyti *tikrovė* – perbrauktų kryžiumi žodį „tikrovė“, tarsi sakydamas, kad pačios *tikrovės* (?) čia, tekste, nėra, kad šis žodis *nu-rod*o ne tik jos buvimą už teksto, bet ir jos nesatį tekste, joki jos nepagaunamumą tekstu? Tokiam pasiūlymui, kaip atitinkančiam aptariamo autoriaus mąstymo „esmę“, pats autorius nelinkęs priešintis. Tačiau turėdami prieš akis visą spalvingą Tomo Sodeikos tekstų korpusą vargu ar turėtume to pageidauti. Juk ir perbraukę kryžiumi žodį *tikrovė* – parašę jį

šitaip – *tikrovė*, galime „užmiršti“ paklausti „ar *tikrai*?“ Juk šį klausimą telkia ne adekvataus *tikrovę* išreiškiančio, ją atitinkančio žodžio suradimas ir net ne vien to nesuradimo, ne-atitikimo, ne-adekvatumo fiksacija (*tikrovė*), o ta mąstymo patirtis, kuri atveria *tikrovės* nebendramatiškumą tekstui. Tai yra – mąstymo *kelias*, o ne galutinis „atvykimo punktas“.

Tad belieka pripažinti, kad Tomo Sodeikos tekstų „transcendentalinė bufonada“ – tai toks nihilistinis žaidimas su *tikrove*, kuris atsiskleidžia kaip vienas iš nedaugelio dar likusių *kelių* per tekstą su ja susitikti.

Dabar reiktų įjungti *muziką*.

NIHILISM OF TOMAS SODEIKA

Rita Šerpytė

Summary

The article deals with the thinking of the most famous and original Lithuanian philosopher's – Tomas Sodeika. The question – what does this thinking conclude and which place in the landscape of Lithuanian philosophical thought it take up? – is being analysed. The article demonstrates, that reality “becomes” the main and unique “theme” of Tomas Sodeika textes. By interpreting these textes, the fundamental non-identitess and non-commonality between text (textual level) and reality and it's nihilistic character as well, as the main insight of Sodeikas' textes, is being disclosed.

Keywords: Tomas Sodeika, thinking, reality, text, nihilism.